

Behandelingen voor gevorderde ziekte van Parkinson

Jolanda Lutke Farwick, neuroloog RZZ

Parkinson cafe Hardenberg

Agenda

- ➡ Ziekte van Parkinson
- ➡ Behandeling van symptomen

Pauze

- ➡ Therapieën voor gevorderde ziekte
    - Apomorfine (Apo-Go)
    - Diepe Hersenstimulatie (DBS)
    - Continue levodopa/carbidopa (Duodopa)
-

Ziekte van Parkinson

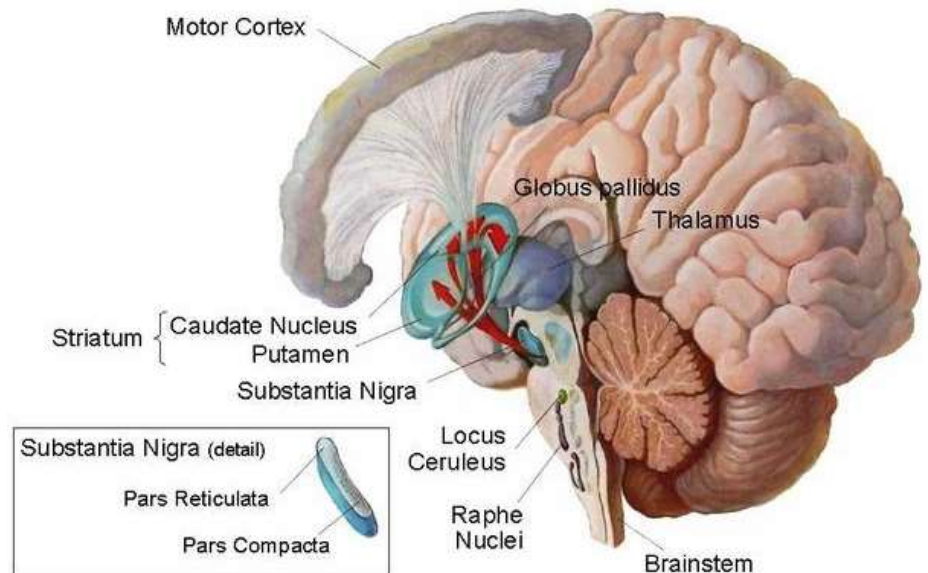
Ziekte van Parkinson

- ➔ Ziekte van het zenuwstelsel waarbij in de loop der jaren zenuwcellen in de hersenen afsterven
  - ➔ Komt voor bij ongeveer 1 op de 330 mensen
  - ➔ De eerste symptomen worden meestal tussen het 50ste en 70ste levensjaar zichtbaar
  - ➔ De kans om Parkinson te krijgen neemt toe naarmate men ouder wordt
-

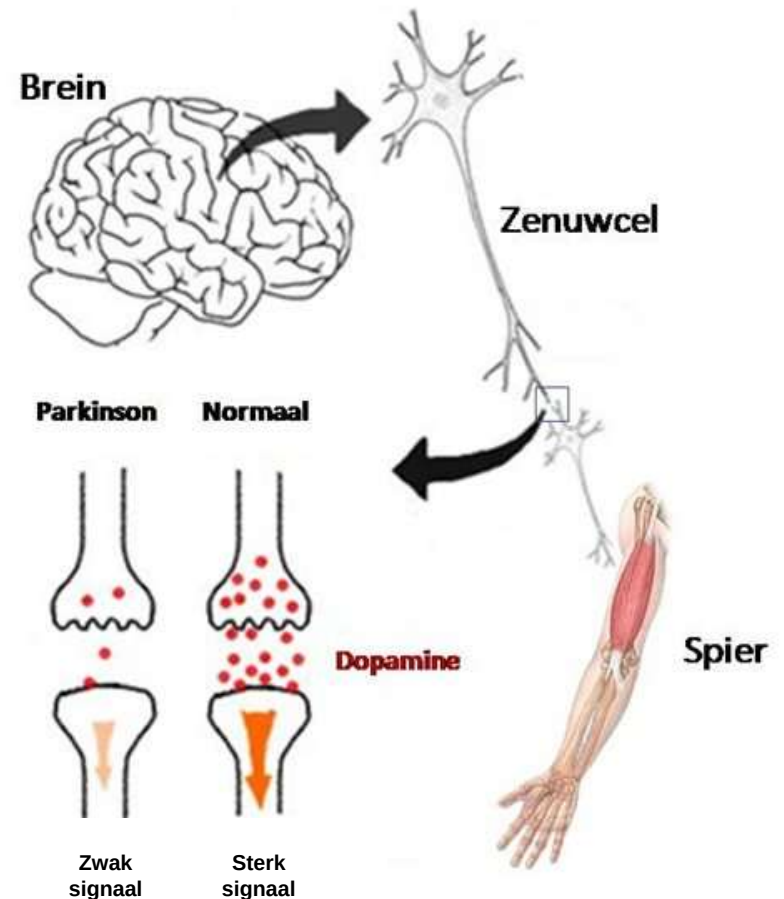
Ziekte van Parkinson

- ➔ Neurologische aandoening, oorzaak onbekend
- ➔ Afsterven van zenuwcellen in de Substantia Nigra
- ➔ Dopamine productie en opslag nemen af
- ➔ Klachten ontstaan pas wanneer **70%** van de zenuwcellen is afgestorven

Ziekte van Parkinson

- ➔ Toenemend tekort aan dopamine
- ➔ Boodschapperstof die signalen doorgeeft in de hersenen
- ➔ Te weinig dopamine bemoeilijkt aansturing van de spieren
- ➔ Met de jaren nemen de klachten steeds verder toe

Herkenbare Parkinson symptomen

- ➡ Trillen in rusthouding (tremor)
- ➡ Bewegingstraagheid
- ➡ Spierstijfheid
- ➡ Onstabiele lichaamshouding

Beschreven door Dr James Parkinson,
An essay on the shaking palsy, London, 1817

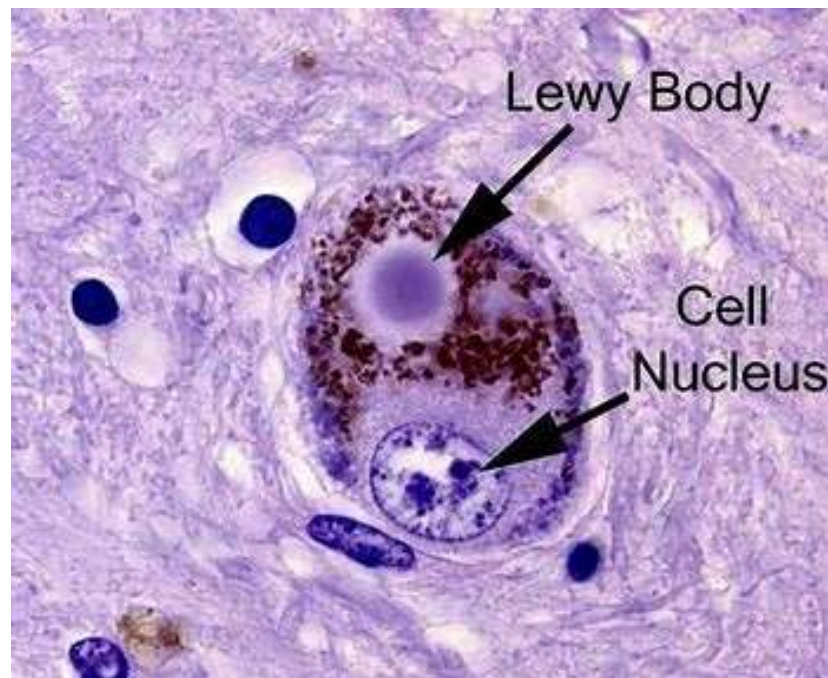
Diagnose ziekte van Parkinson

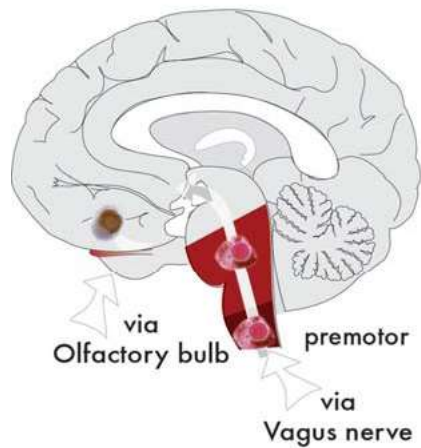
- ➔ Anamnese
- ➔ Lichamelijk onderzoek
- ➔ Eventueel hersenscan en bloedonderzoek om andere mogelijke oorzaken uit te sluiten

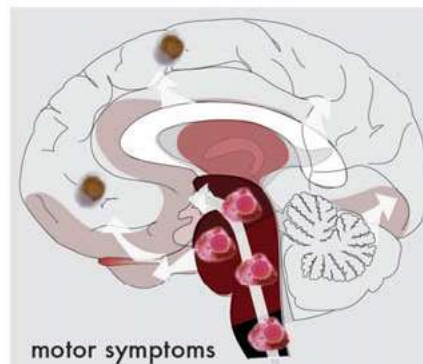

BRAAK STAGE 1&2 PD
Autonomic/olfactory
disturbances

BRAAK STAGE 3&4 PD
Sleep/Motor
disturbances

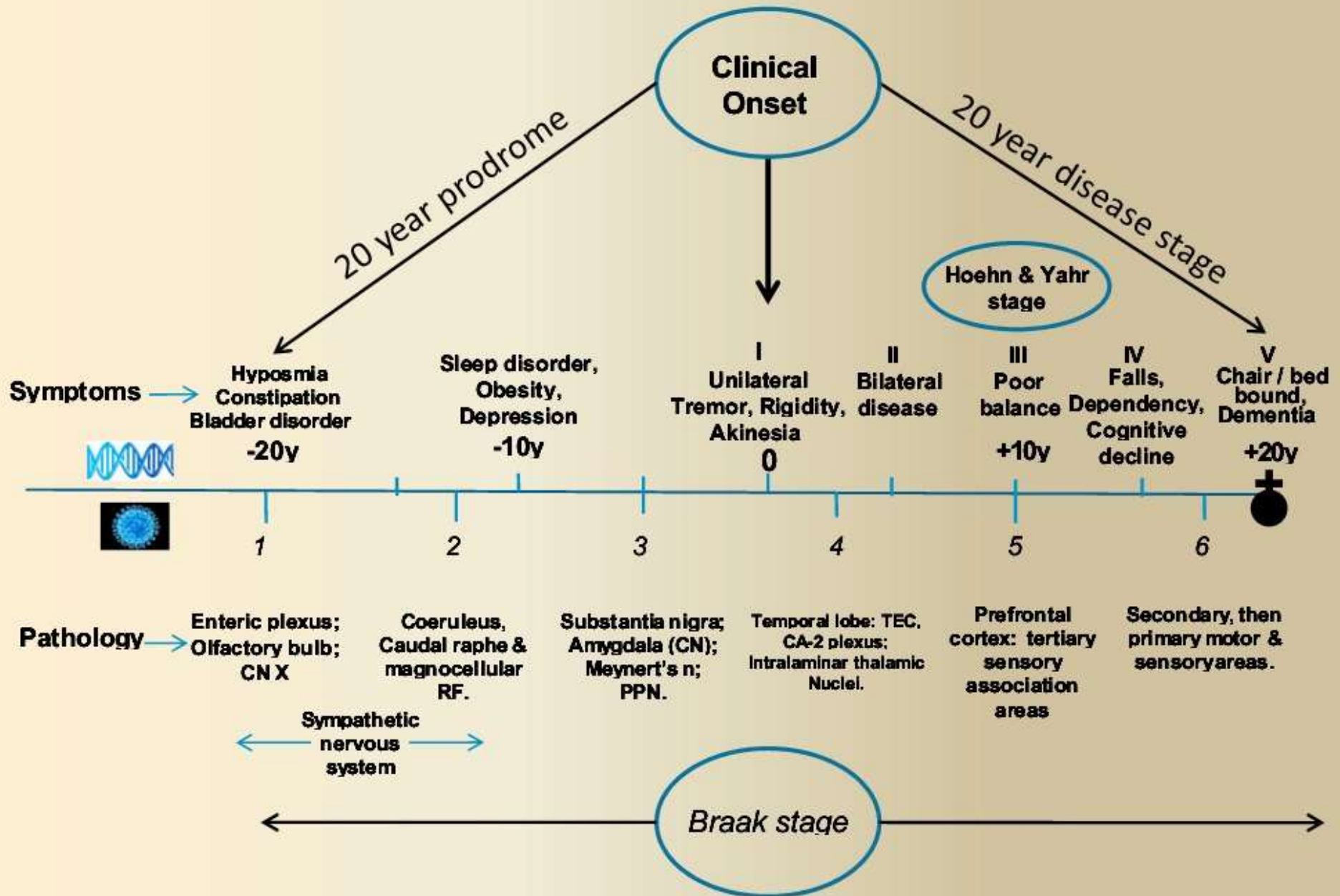
BRAAK STAGE 5&6 PD
Emotional/cognitive
disturbances

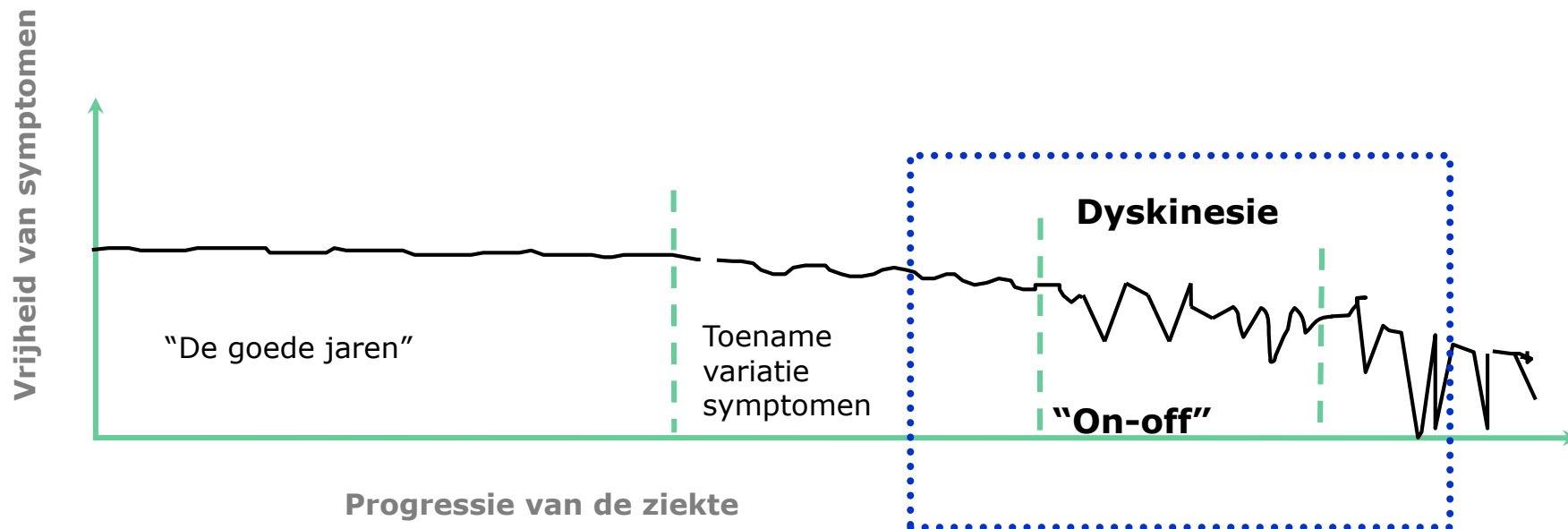
Brainstem Lewy body

Cortical Lewy body

Parkinson's Disease Timeline

Ziektebeloop van Parkinson

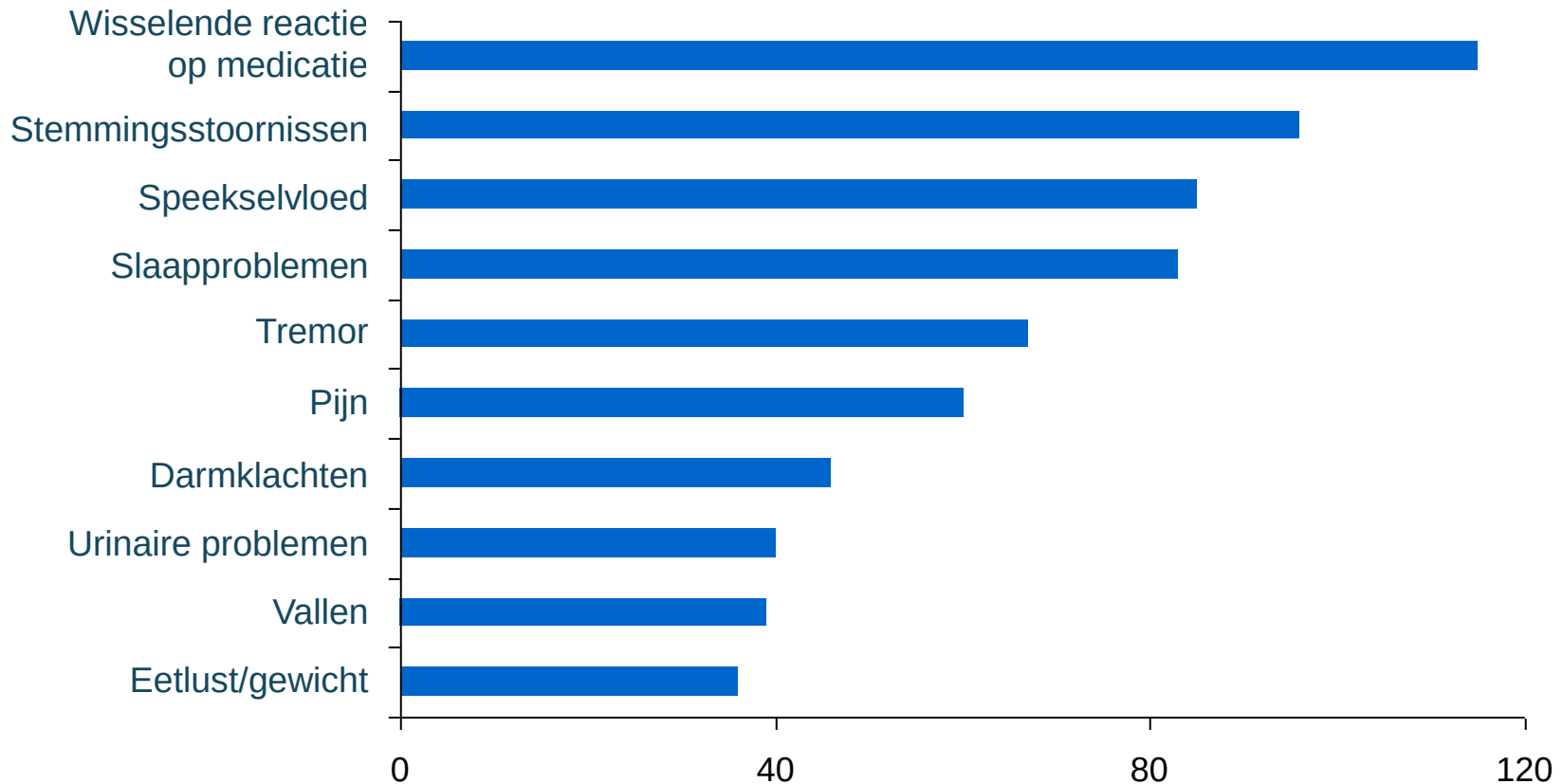
Motorische symptomen

Categorie	Symptomen
Zenuwstelselaandoeningen	Verminderde armzwaai, schuifelende gang, freezing, verstoorde fijne motoriek, dystonie (aanhoudende samentrekking van spieren), verminderde gelaatsuitdrukking (maskergelaat), spierstijfheid, trillen in rusthouding, langzamer en minder bewegen, zachtere en monotone spraak, kleiner handschrift, moeite met fijne vingerbewegingen, moeite met balans en coördinatie

Meest vervelende Parkinsonsymptomen

Top 10 volgens gevorderde Parkinsonpatiënten

Niet motorische symptomen

Categorie	Symptomen
Autonoom zenuwstelsel (regelt vooral de werking van inwendige organen)	Obstipatie, blaasproblemen, erectiestoornissen, duizeligheid (als gevolg van een te lage bloeddruk als men te snel opstaat vanuit een stoel of bed), overmatig of verminderd transpireren, toegenomen speekselproductie, droge ogen
Neuropsychiatrisch	Lusteloosheid, depressie, concentratieproblemen, hallucinaties, psychose, wanen, dementie, obsessieve repeterende handeling, desoriëntatie
Slaapstoornissen	Slaperigheid overdag, slapeloosheid, levendig dromen, kwalitatieve slechte slaap

---

Niet motorische symptomen (vervolg)

Categorie	Symptomen
Gevoelsstoornissen	Pijn, tintelingen, reukstoornissen
Overig	Vermoeidheid, verminderde eetlust en libido, wazig zien, gewichtsverlies

---

Behandeling van symptomen

Behandeling ziekte van Parkinson

➡ Therapie: FT ET logo dietiste , MW

➡ Medicijnen

- Levodopa, tekort aan dopamine aanvullen in de hersenen
- Dopamine agonisten, werken in de hersenen als dopamine
- COMT-remmers, remmen afbraak levodopa
- MAO-B remmers, remmen de afbraak van dopamine

Behandeling gericht op symptoomverlichting

Ongecompliceerde fase

Monotherapie

- Levodopa
- Dopamine agonist

Tussenfase

Combinatie therapie

- Levodopa
- MAO-B remmer
- COMT-remmer
- Dopamine agonist

Gevorderde fase

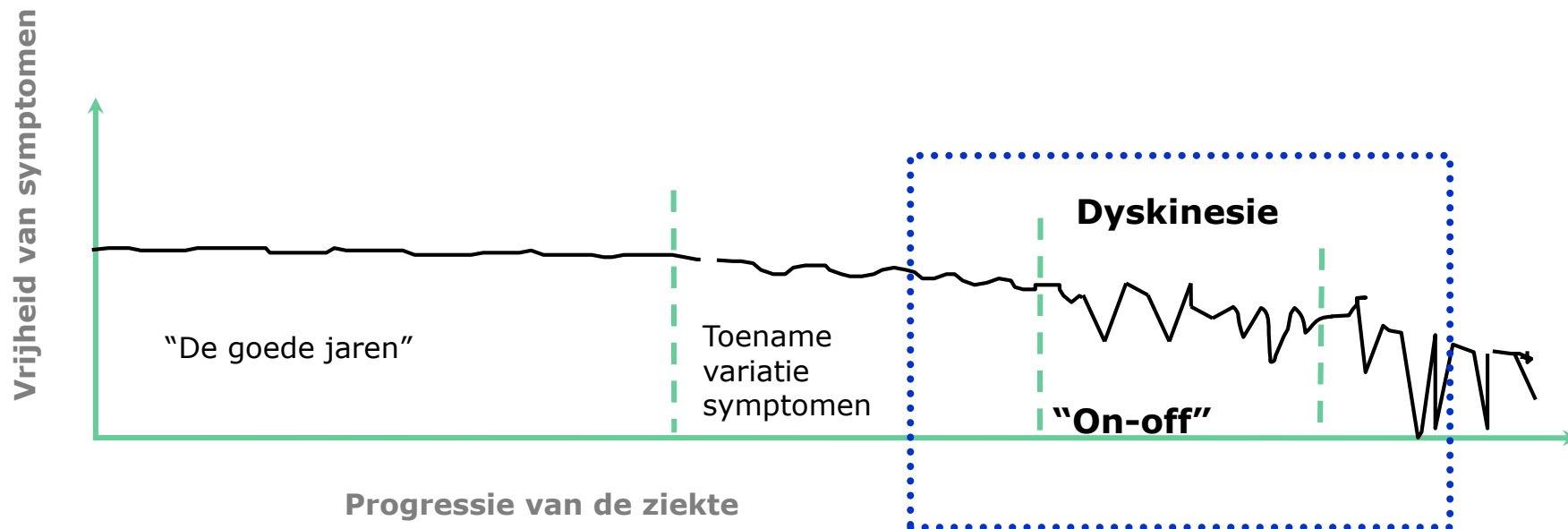
Monotherapie

- Continue levodopa/
carbidopa

Combinatie therapie

- Apomorfine
- Diepe hersenstimulatie

Ziektebeloop van Parkinson

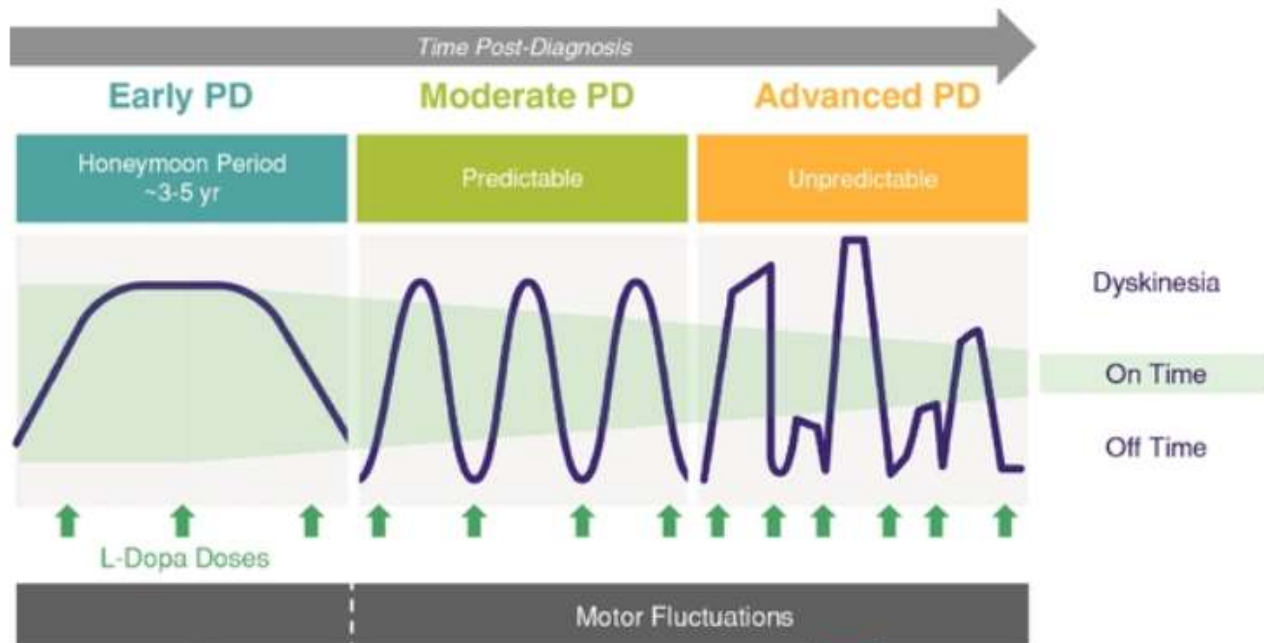

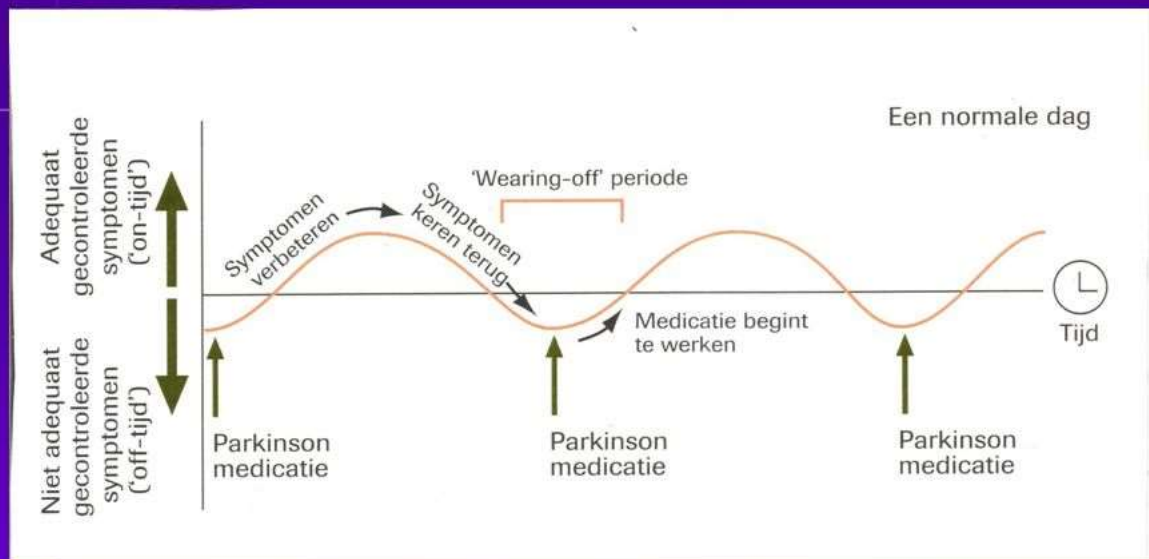
Motorische complicaties

- Wearing off ; steeds sneller uitgewerkt raken van de medicatie met end of dose klachten
- Off gerelateerde klachten in de vroege ochtend of nacht en later ook overdag (pijnlijke dystonie bv)
- Peak dose dyskinesieën, overbeweeglijkheid als de concentratie van levodopa in het bloed maximaal is
- Onvoorspelbare respons fluctuaties (off raken , maar ook pijn, transpireren, angst , kortademigheid , paresthesieën

Overview of Progression of Parkinson's Disease (PD)

Advanced therapies

- DBS

- Duodopa

- Apomorfine

Therapieën bij patienten in de gevorderde fase

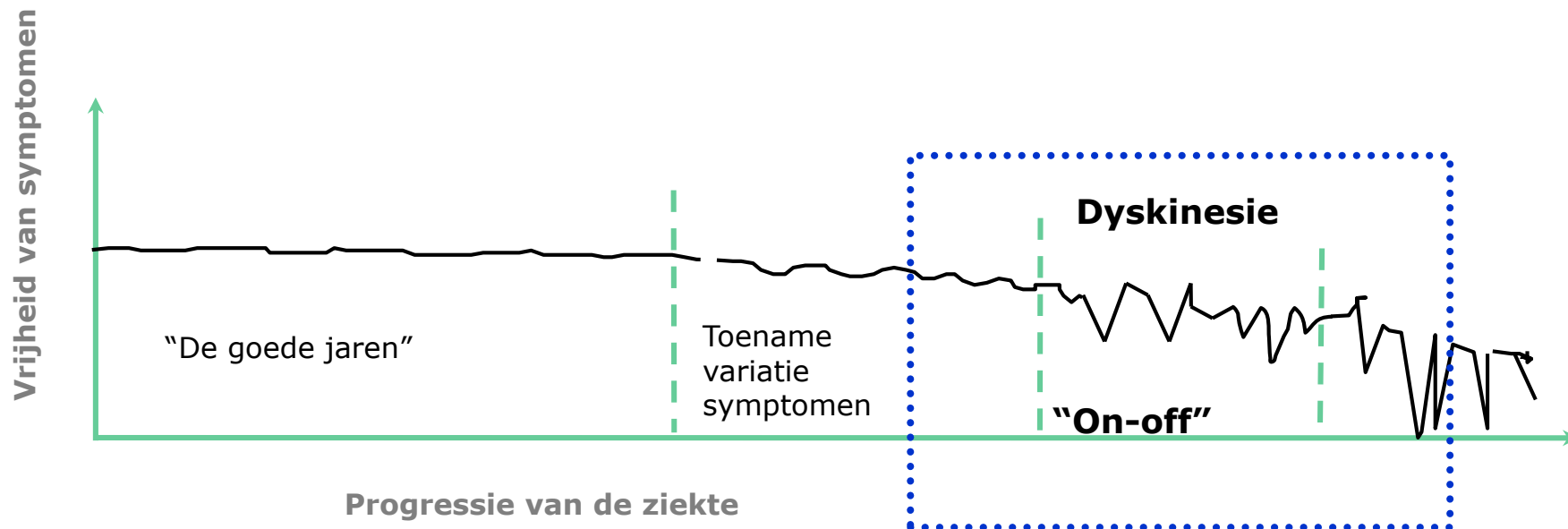
- VOOR WIE:

Voor patienten bij wie de reactie op medicijnen onvoorspelbaar wordt

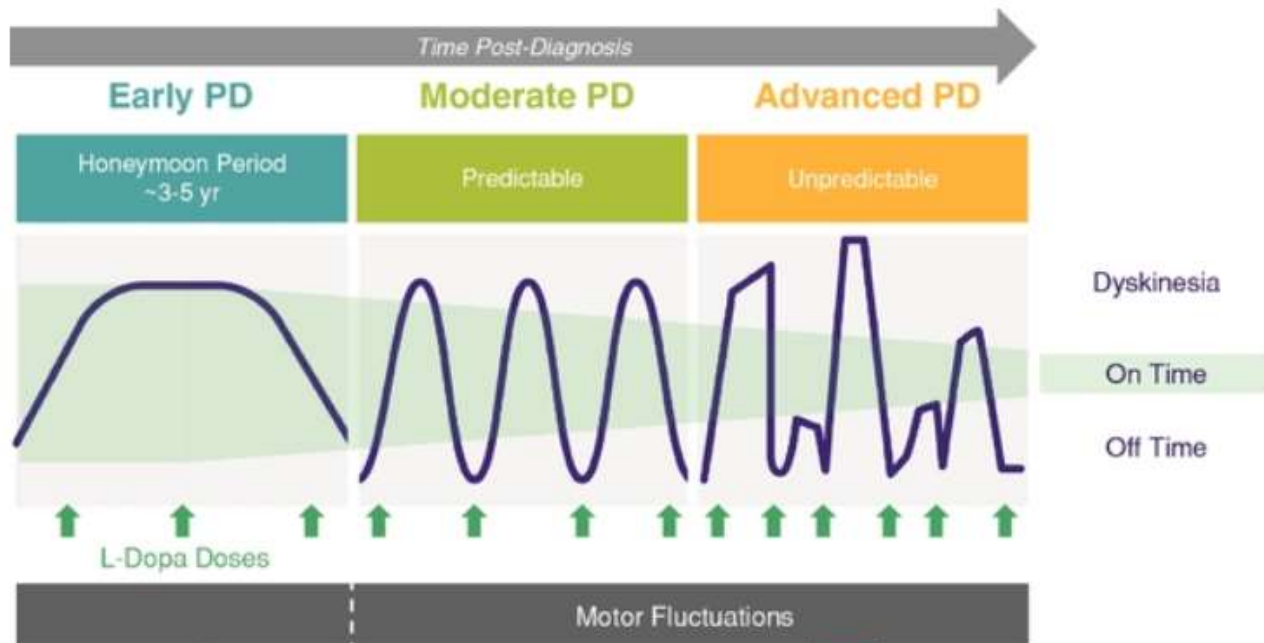
Voor patienten bij wie de motorische parkinsonverschijnselen sterk over de dag wisselen

---

Ziektebeloop van Parkinson

Overview of Progression of Parkinson's Disease (PD)

3 mogelijkheden

- Diepe hersenstimulatie
  - Medicijnen via een slangetje naar de twaalfvingerige darm (DUODOPA)
  - Medicijnen via een naaldje onderhuids (APOMORFINE)
-

Werking Continue toediening van medicijnen

Voorspelbare en constante infusie van Levodopa in de dunne darm of apomorfine subcutaan

Meer continuïteit in opname

Stabieler concentraties in het bloed

Afname van motorische fluctuaties en overbewegelijkheid

Continue levodopa/
carbidopa (Duodopa)

PEG-J sonde

PEG-J sonde

De pomp

Ochtend dosis

Wordt 's ochtends gegeven en heeft tot doel de mobiliteit te bevorderen binnen 30 min á 1 uur

Continue dosis

Houdt de plasma concentratie op hetzelfde niveau, zodat de patiënt gedurende de dag stabiel blijft

Extra dosis

Wordt gebruikt wanneer de patiënt een "off" fase heeft. Effect binnen 30 minuten

De pomp

- ➔ Draagbare pomp
- ➔ Programmeerbaar voor een individuele dosering
- ➔ Bij te stellen per 2 mg

Opnameperiode bij aanvang

Opname in ziekenhuis van enkele dagen:

Juiste begin dosering vinden:

Samen met speciale voor u persoonlijk aanwezige verpleegkundige die u en uw mantelzorgers leert om te gaan met de pomp

Ingeval van duodopa eerst via neussonde

Thuisperiode bij aanvang

- ➔ Thuis verder optimaliseren van de juiste dosering .
- ➔ Persoonlijke begeleiding door een verpleegkundige
- ➔ De behandeling kan op elk moment worden beëindigd
- ➔ Indien tevreden : plannen van definitieve j-peg sonde in geval van DUODOPA

Hoe de pomp gedragen kan worden

Beltbag

Handbag

Pump holster

Pump bag

Waistcoat

Singlet

Bijwerkingen Continue levodopa/carbidopa

- ➔ Verminderde eetlust – anorexie
- ➔ Hallucinatie, verwarring, nachtmerries, slaperigheid, vermoeidheid, slapeloosheid, depressie met zeer zelden zelfmoordpoging, euforie, dementie, psychotisch episodes, gevoel van stimulatie
- ➔ Dyskinesie, choreatische bewegingen en dystonie, on-off episodes, duizeligheid
- ➔ Hartkloppingen, onregelmatige hartslag
- ➔ Orthostatische hypotensie, neiging tot flauwvallen, syncope
- ➔ Misselijkheid, braken, droge mond, bittere smaak
- ➔ Technische aspecten ten aanzien van (de plaatsing van) het systeem

*raadpleeg de bijsluiter
voor volledige informatie
over bijwerkingen*

Apomorphine (Apo-Go)

Subcutane apomorfine pen en -pomp

Werking subcutane apomorfine

- ➡ Dopamine-agonist
- ➡ Bootst de werking van dopamine na
- ➡ Afname 'off' periodes
- ➡ Toediening door onderhuidse injectie

Bijwerkingen subcutane apomorfine

- ➔ Reacties op de injectieplaats, zoals
  - onderhuidse verharding en knobbels
  - plaatselijke roodheid, gevoeligheid
  - ontsteking van het vetweefsel
  - irritatie, jeuk, bloeditstorting en pijn
- ➔ Voorbijgaande lichte verwardheid en visuele hallucinaties
- ➔ Voorbijgaande afname van het bewustzijn bij elke dosis
- ➔ Slaperigheid
- ➔ Duizeligheid/licht in het hoofd
- ➔ Gapen
- ➔ Misselijkheid en braken
- ➔ Hyperactiviteit in bijvoorbeeld kopen of gokken
- ➔ verhoogd libido en hyperseksualiteit

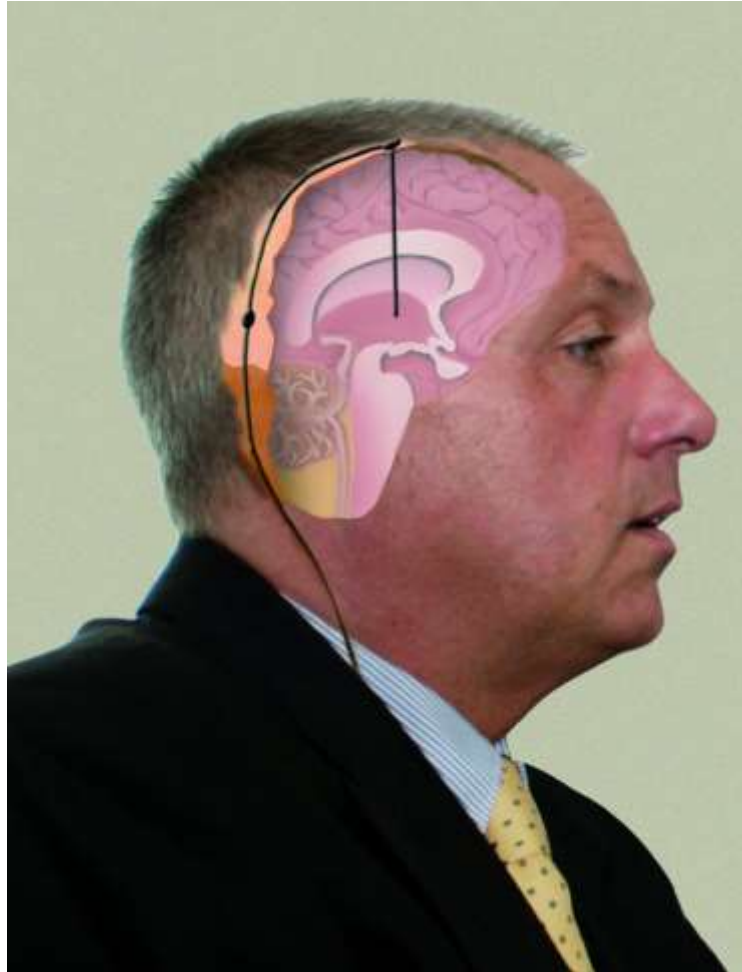
*raadpleeg de bijsluiter voor
volledige informatie over
bijwerkingen*

Diepe hersenstimulatie (DBS)

Plaats van de elektrode bij diepe hersenstimulatie

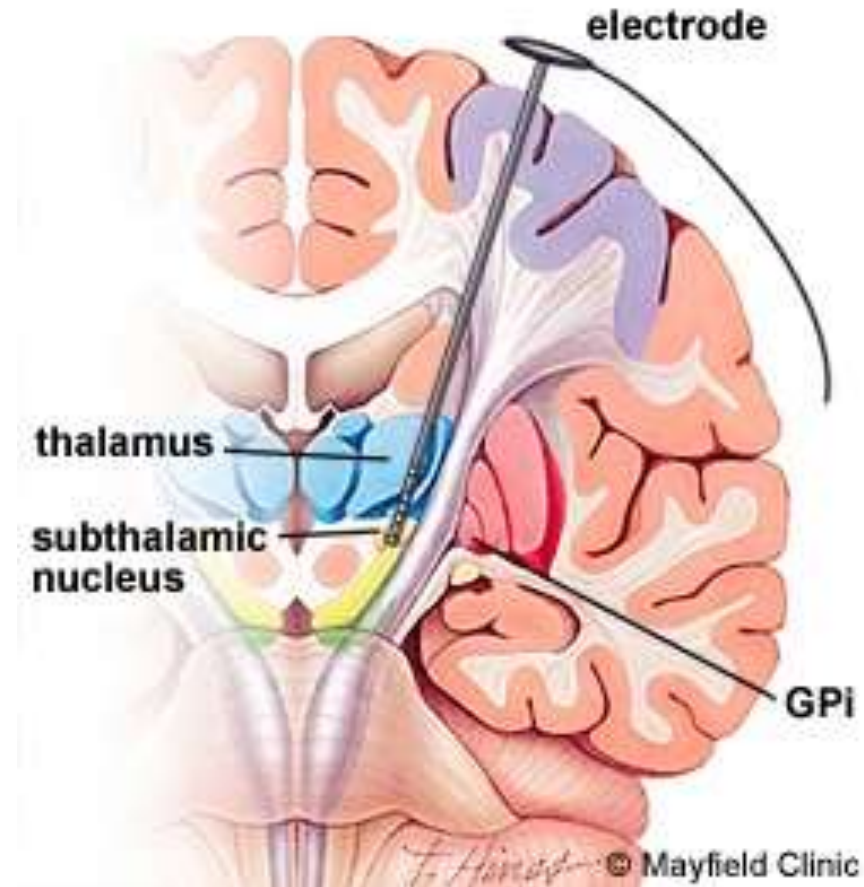
Diepe hersenstimulatie

- ➔ Uitgebreide screening nodig
- ➔ Plaatsen van elektrodes in de hersenen
- ➔ Continue elektrische stimulatie van bepaalde hersendelen
- ➔ Elektrische impulsen zijn afkomstig van een neurostimulator (soort pacemaker) die onder het sleutelbeen wordt geplaatst
- ➔ Afname van motorische symptomen
- ➔ Geschikt voor jongere patienten zonder geheugenklachten

Plaats van de elektrode bij diepe hersenstimulatie

Bijwerkingen diepe hersenstimulatie

- ➔ Tintelend gevoel
- ➔ Tijdelijke verslechtering van de symptomen
- ➔ Spraakproblemen als fluisteren en woordvormingsproblemen
- ➔ Problemen met het gezichtsvermogen (dubbel zien)
- ➔ Duizeligheid of "licht gevoel in het hoofd" (evenwichtsproblemen)
- ➔ Spierzwakte of gedeeltelijke verlamming in aangezicht of ledematen
- ➔ Abnormale, onwillekeurige bewegingen
- ➔ Bewegingsstoornissen of verminderde coördinatie
- ➔ Schokkerige stimulatie ("schokken")
- ➔ Doof gevoel
- ➔ Risico's m.b.t. de operatie en systeemcomplicaties

*Raadpleeg voor volledige
informatie over bijwerkingen
uw arts*

Mogelijkheden in het RZZ

- ➡ DUODOPA
- ➡ APOMORFINE
- ➡ In samenwerking met Punt voor Parkinson
- ➡ In samenwerking met UMCG : DBS

Vragen?
